

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Одеська юридична академія»
Івано-Франківський факультет

**«ПРАВОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ»**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ ДРУГОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(м. Івано-Франківськ, 24-25 травня 2013 року)**

м. Івано-Франківськ
2013 р.

П 68 Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми [текст]: Збірник матеріалів другої Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Івано-Франківськ, 24-25 травня 2013 року). – Івано-Франківськ: видавник Голіней О.М., 2013. – 182 с.

У збірник увійшли тези наукових доповідей учасників другої Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правова система України: сучасний стан та актуальні проблеми», яка відбулася 24-25 травня 2013 року в м. Івано-Франківську на базі Івано-Франківського факультету Національного університету «Одеська юридична академія».

В збірнику збережено стилістику, орфографію та пунктуацію авторів тез доповідей.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних інститутів та факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

© Всі права авторів застережено, 2013
© Національний університет «Одеська юридична академія», 2013

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

Ганьба О. Мотиви протиправної поведінки суб'єктів правоохоронної діяльності України.....	7
Головко В. Значення законодавчої техніки у процесі формування загальнообов'язкових правил поведінки.....	11
Дутка Г. Межі дії права.....	13
Кафарська О. Виховання цінностей громадянського суспільства у студентській молоді.....	16
Коваль І. Порівняльний аналіз релігієзнавчого та політологічного підходів до вивчення проблем суспільно-церковних відносин.....	19
Коритко Л. Становлення кримінальної відповідальності за екологічні правопорушення в австрійському праві ХІХ – поч. ХХ ст.	24
Лайщук Я. Оприлюднення нормативно-правових актів у нормотворчості.....	28
Маланій О. Підстави виникнення і припинення трудових правовідносин з службовцями за законодавством Другої Речі Посполитої.....	30
Меленко С. Вплив основоположних факторів світоглядної концепції Псевдо-Діонісія Аеропагіта на розвиток філософсько-правової ідеології Східної Римської імперії.....	33

СЕКЦІЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО, ФІНАНСОВОГО, МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Зінчук К. Правове становище прокуратури в країнах СНД.....	36
Кисляк Л. Деякі аспекти реалізації та захисту права на свободу та особисту недоторканність.....	41
Коваль Д. Реалізація принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі в адміністративному судочинстві.....	46

Марчак В. Судовий контроль в сучасному законодавстві України.....	148
Попелюшко В. Допит експерта в суді.....	152
Савченко В. Підстави, порядок та припинення тимчасового вилучення майна при досудовому розслідуванні ДТП.....	157
Садова Т. Деякі питання застосування застави за новим кримінальним процесуальним законодавством України.....	160
Томин С. Поняття та завдання підготовчої частини судового засідання у контексті вимог нового КПК України.....	164
Черепій П. До питання визначення особливої жорстокості за кримінальним законодавством зарубіжних країн.....	168
Черновський О. Психологічна структура судової діяльності.....	172
Юрчишин В. Допустимість доказів у кримінальному провадженні (з урахуванням практики Європейського Суду з прав людини).....	177

СЕКЦІЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ФІЛОСОФІЇ ПРАВА

*Олег Ганьба,
ад'юнкт Національної академії
Державної прикордонної служби
України ім. Б. Хмельницького*

МОТИВИ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

На перехідному етапі еволюції українського суспільства для подальшого розвитку його правових соціальних та демократичних засад все більш важливу роль відіграє посилення протидії корупції, організованій злочинності та іншим видам протиправної поведінки.

Чільне місце у цьому процесі посідає запобігання та попередження правопорушень, які вчиняються суб'єктами правоохоронної діяльності з використанням свого службового становища, що значно спрощує їх скоєння, сприяє тінізації та наносить непоправну шкоду суспільству, державі й окремішій особі.

Тому дослідження мотивації усіх проявів протиправної поведінки спеціальних суб'єктів, у якості яких виступають співробітники правоохоронних структур, є важливим складовим елементом формування та удосконалення ефективного соціального механізму її запобігання та упередження.

На сьогодні доведено, що поведінку суб'єкта спрямовує комплекс мотивів, які не тільки не виключають один одного, а навпаки – доповнюють, підсилюють, прискорюють формування протиправного наміру і переростання його у конкретне правопорушення, проявляючи себе як складові елементи цілісної структури [1, с.25].

Найбільш глибоке і змістовне визначення мотиву правопорушення пропонує В.І. Тимошенко, яка наголошує, що під мотивом слід розуміти психологічне явище, що являє собою внутрішню безпосередню причину діяння, виражає особистісне ставлення суб'єкта до того, на що спрямовані його дії. Мотиви виражають найважливіші риси і властивості, потреби і прагнення особи [2, с.4]. Юридична енциклопедія визначає мотив злочину як усвідомлену спонуку (прагнення) до здійснення конкретно-вольових дій чи утримання від них (бездіяльність), зумовлених потребами,

уповноваженому органі державної влади, державній установі (орган державної влади, державна установа, яким законом надано право здійснювати тримання під вартою осіб), слідчий суддя зобов'язаний зафіксувати таку заяву або прийняти від особи письмову заяву та: забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи; доручити відповідному органу досудового розслідування провести дослідження фактів, викладених в заяві особи; вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки особи згідно із законодавством. Наявність заяви від затриманого є необов'язковою, оскільки слідчий суддя зобов'язаний організувати вищевикладену перевірку, якщо зовнішній вигляд затриманого, стан чи інші відомі слідчому судді обставини дають підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі. Слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для забезпечення особи, яка позбавлена свободи, захисником і відкласти будь-який розгляд, у якому бере участь така особа, на необхідний для забезпечення особи захисником час, якщо вона бажає залучити захисника або якщо слідчий суддя вирішить, що обставини, встановлені під час кримінального провадження, вимагають участі захисника.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України / Офіційний текст. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 292 с.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» / Офіційний вісник України. Збірник нормативно-правових актів. Міністерство юстиції України. – К. : ДП «Українська правова інформація», 2010. – 198 с.

*Василь Попелюшко,
д.ю.н., проф., директор Інституту
права ім. І. Малиновського
Національного університету
«Острозька академія»*

ДОПИТ ЕКСПЕРТА В СУДІ

КПК України 2012 р. значно розширив обсяг використання спеціальних знань у кримінальному провадженні, в тому числі за

рахунок визнання показань експерта як окремого виду доказів (ч. 1 ст. 95 КПК), підстави, умови та процедура отримання і дослідження яких знайшли своє окреме кримінальне процесуальне урегулювання в формі допиту (ст. 356 КПК).

На стадії досудового розслідування допиту експерта не передбачено. Хоча в п. 2 ч. 5 ст. 69 КПК й значиться про його обов'язок прибути не лише до суду, а й до слідчого та прокурора і дати відповіді під час допиту, але в ст. 224 КПК, норми якої присвячені допиту на досудовому розслідуванні, йдеться лише про допит свідка і потерпілого. Тому слід визнати, що за новим КПК допит експерта може бути здійснений лише в суді (ст. 356 КПК). І це очевидно, оскільки умовами його допиту, як це впливає із приписів ч.1 ст. 365 КПК, є, по-перше, проведення ним у даному кримінальному провадженні під час досудового розслідування судової експертизи та, по-друге, попереднє дослідження даного ним висновку в ході судового розгляду.

Підставою для виклику експерта для допиту в суді є необхідність роз'яснення даного ним висновку (ч. 1 ст. 356 КПК). Це означає, що інші питання, пов'язані з висновком, зокрема й ті, які стосуються його особи і компетенції, мають з'ясовуватися в суді іншими процесуальними шляхами, наприклад, шляхом подання та дослідження відповідних документів. При цьому виклик експерта для допиту для роз'яснення висновку можливий лише за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого або за власною ініціативою суду (ч. 1 ст. 356 КПК).

Процедура допиту експерта в суді багато у чому відрізняється від процедури допиту в суді інших осіб, що пояснюється гносеологічними особливостями, які лежать в основі висновку експерта, та предметом допиту. Зводиться вона до наступного.

Перед допитом експерта головуючий встановлює його особу та приводить до присяги такого змісту: «Я, (прізвище, ім'я, по батькові) присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості». Після цього головуючий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку (ч. 1 ст. 356 КПК), а також за відмову без поважних причин від виконання покладеного на нього обов'язку в суді, який зводиться до обов'язку давання показань, що з необхідністю впливає із приписів п. 2 ч. 5 ст. 69 КПК та ч. 1 ст. 385 КК України.

Попередження експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку, в той час як йому належить

дати показання (ч. 1 ст. 95 КПК), сьогодні можна пояснити тим, що предметом допиту експерта є саме його висновок, роз'яснення положень висновку, а не їх доповнення. При необхідності доповнення висновку обов'язково мала б проводитися додаткова експертиза. Тому-то, до речі, редакція ст. 384 КК України, якою передбачена кримінальна відповідальність експерта за завідомо неправдивий висновок, а не показання, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України» від 13.04.2012 р. № 465-VI щодо завідомо неправдивих показань експерта не доповнена.

У цьому зв'язку слід звернути увагу і на таке. У ч. 7 ст. 101 КПК, норми якої регламентують висновок експерта як один з видів доказів, на відміну від вищенаведених приписів ч. 1 ст. 356 КПК, значиться, що кожна сторона має право звернутися до суду з клопотанням про виклик експерта для допиту під час судового розгляду не лише для роз'яснення, а й «для доповнення» його висновку. Але очевидно, що тут має застосовуватися припис ч. 1 ст. 356 КПК з тих підстав, що він є нормою спеціальною для даного випадку, і в той же час нормою, яка узгоджується і з легальним поняттям висновку експерта як «докладного опису проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на поставлені експерту запитання...» (ч. 1 ст. 101 КПК), і з основним його обов'язком як учасника кримінального провадження: «особисто провести повне дослідження і дати обґрунтований та об'єктивний висновок на поставлені йому запитання, а в разі необхідності – роз'яснити його» (п. 1 ч. 5 ст. 69 КПК). А тому його доповнення можливе лише на підставі додаткових досліджень і тільки у письмовій формі, якщо не вважати доповненням висновку відповіді експерта, які ґрунтуються на проведеному ним експертному дослідженні, але з приводу яких йому не ставилися запитання у зверненні про проведення експертизи.

Власне допит експерта здійснюється шляхом постановки йому запитань. Починається він з так званого прямого допиту, процедура якого зводиться до того, що першою експерта допитує сторона, за зверненням якої він проводив експертизу (ч. 2 ст. 356 КПК).

Предметом прямого допиту експерта, у першу чергу, є питання, для роз'яснення яких сторона зверталася до суду з клопотанням про його виклик для допиту. Ними можуть бути питання, що стосуються будь-якої частини висновку та будь-якого його аспекту: роз'яснення використаної спеціальної термінології та формулювань, достатності та придатності наданих для дослідження матеріалів як його об'єктів,

обґрунтування обраного способу проведення експертизи тощо. У ч. 3 ст. 356 КПК, зокрема, сказано: «Експерту можуть бути поставлені запитання щодо наявності в експерта спеціальних знань та кваліфікації з досліджуваних питань (освіти, стажу роботи, наукового ступеня тощо), дотичних до предмета його експертизи; використаних методик та теоретичних розробок; достатності відомостей, на підставі яких готувався висновок; наукового обґрунтування та методів, за допомогою яких експерт дійшов висновку; застосовності та правильності застосування принципів та методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються висновку».

Сторона, яка проводить прямий допит, для доведення достовірності висновку експерта має право надавати відомості, які стосуються знань, вмінь, кваліфікації, освіти та підготовки експерта (ч. 5 ст. 356 КПК), а отже й ставити експерту запитання з приводу цих відомостей, а експерт, у свою чергу, під час відповідей на ці та інші запитання має право користуватися своїми письмовими та іншими матеріалами, які використовувалися під час експертного дослідження (ч. 6 ст. 356 КПК).

Після завершення прямого допиту експерта протилежній стороні надається право його перехресного допиту за такими ж правилами, тобто право допиту «навхрест» як на предмет запитань, що ставилися йому при прямому допиті, так і усіх інших, але уже з протилежних позицій, з метою дискредитації як висновку експерта в цілому, так і дискредитації самого експерта.

Правда, в ст. 356 КПК право протилежної сторони на перехресний допит експерта прямо не передбачено. Це прогалина чинного КПК України. Вона долається шляхом застосування приписів засади законності про те, що кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ч. 5 ст. 9 КПК). Згідно ж з практикою Європейського суду з прав людини право сторін на перехресний допит експерта є однією із складових права на справедливий судовий розгляд, закріпленого в ст. 6 ЄКПЛ (див. справи: «Ж. Б. проти Франції» від 2 жовтня 2001 р., «Балсіте-Лідекієне проти Литви» від 4 листопада 2008 р. та ін.).

Після завершення перехресного допиту експерту можуть бути поставлені запитання потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем, їх представниками та законними представниками, а також головуючим і суддями (ч. 2 ст. 356 КПК).

У разі, коли експерта викликано за клопотанням потерпілого або

за власною ініціативою суду, першим його допит на предмет підстав такого виклику здійснює, відповідно, потерпілий або суд, за ним, в силу змагальності судового розгляду, та сторона кримінального провадження, за замовленням якої експерт проводив експертизу, а якщо експертиза проводилася за дорученням суду (ч. 2 ст. 332 КПК), – та сторона, якого, обвинувального чи виправдувального характеру, виявився висновок експерта. Подальший його допит здійснюється в загальному, вищенаведеному порядку.

У випадку, коли суду надані два або більше висновків, які суперечать один одному, суд має право призначити одночасний допит двох чи більше експертів для з'ясування причин розбіжності в їхніх висновках, що стосуються одного і того самого предмета чи питання дослідження (ч. 4 ст. 356 КПК).

Це так званий шаховий допит експертів. Його суть полягає у тому, що одна і та ж обставина, у нашому випадку один і той же предмет чи питання, які піддавались дослідженню різними експертами, і які були вирішені ними по-різному, з'ясовуються однією особою шляхом послідовної постановки цим експертами відповідних запитань. Черговість проведення шахового допиту, знову ж таки з урахуванням засади змагальності, визначає суд. Але шаховий допит експертів можливий лише після їх основного (прямого і перехресного) допиту з цього ж предмета чи питання. Сама ж послідовність допиту експертів визначається особою, яка їх допитує, на її розсуд.

В кінцевому результаті метою шахового допиту згідно з законом є з'ясування причин розбіжності, суперечностей у висновках. Якщо розбіжностей і суперечностей у висновках експертів шляхом їх шахового допиту усунути не вдасться, суд за клопотанням сторін кримінального провадження, потерпілого чи за власною ініціативою вправі доручити проведення експертній установі, експерту або експертам повторної експертизи (п. 1 ч. 2 ст. 332 КПК).

*Василь Савченко,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального
права, процесу і криміналістики
Івано-Франківського факультету
Національного університету
"Одеська юридична академія"*

ПІДСТАВИ, ПОРЯДОК ТА ПРИПИНЕННЯ ТИМЧАСОВОГО ВИЛУЧЕННЯ МАЙНА ПРИ ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ ДТП

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу у 20-му столітті дав людству можливість використання нового транспортного засобу – автомобіля. Швидкість, надійність, відносна дешевизна та мобільність сприяли швидкому розвитку автомобільної індустрії. Проте, з появою автомобіля постала нова проблема, яка полягала у попередженні порушень та розслідуванні злочинів, що вчиняються особами, які керують транспортними засобами.

Чимало позитивних новел, спрямованих на покращення ефективності розслідування кримінальних справ, було запроваджено із прийняттям нового КПК України.

Однак застосування деяких норм КПК породжує безліч запитань у суб'єктів кримінального провадження, слідчих, прокурорів, суддів. Очікувати від вищих судів вичерпних рекомендацій щодо вирішення тих чи інших складних питань поки що передчасно, оскільки для початку останні мають як такі постати перед відповідними судовими органами, потім повинні бути опрацьовані, а вже після цього запропоновані шляхи їх вирішення.

Новим у кримінальному процесуальному законодавстві є також такий захід забезпечення кримінального провадження, як тимчасове вилучення майна, що також викликає чимало запитань. Відповідно до ст. 167 КПК України, тимчасовим вилученням майна є фактичне позбавлення підозрюваного можливості володіти, користуватися та розпоряджатися певним його майном до вирішення питання про арешт майна або його повернення.

Тимчасово вилученим може бути майно у вигляді речей, документів, грошей тощо, щодо яких є достатні підстави вважати, що вони:

1) підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення та (або)